

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino
s prilogo „ANGELČEK“

Štev. 12.

V Ljubljani, dne 1. decembra 1912.

Leto 42.

Kako je zdaj pri nas?

Sveče ledene
od strehe visijo,
sveče ledene
nič ne gorijo,
samo opoldne
v solncu blestijo.

Rože ledene
na oknih so vzcvetele,
rože ledene
nič ne dišijo.

Peč pa, oj pečka,
ta je pa dobra,
zlasti če babica
nam iz zapečka
pravljice pravi!

Gnjevoš.

Zimska.

Pa je sanjal mali Stanko,
da je spet prišla
vesna s svojo radostjo
prek polja — — —
Pa je sanjal, da na nebu
solnčece čarobno
zažarelo je
in se zemljici
mladi zasmehljalo
vse veselo je.

Pa je sanjal, da na plani
cvetke zacvetele so,
da na vejicah zelenih
ptičice spet zapele so
pesem radostno — — —

Sanjal je o vesni Stanko,
tiho se smehljal — — —
a tam zunaj snežec beli
je naletoval — — —

Vekomir.

Drug za drugim.

Gostek.

I.

otmanov Grogec, to vam je bil mojster! Ali kaj je to, mojster; bil je še več, bil je umetnik od nog do glave. Ni pa znal slikati vaških znamenj, ali izrezljavati umetnih žličnjakov, umel pa je delati nekaj drugega, ne manj imenitnega! Popravljaj in krpaj je lonce ter vezal metle. In to je dosti; hej, takih mojstrov ni mnogo, kakor je bil Grogec. Zato se je pa njegova slava tudi raznesla celih devet vasi naokoli, in kjer se je gospodinji potrl lonec, gotovo se je obrnila na Grogca, češ, ta mi ga popravi, da bo zopet za rabo. In naj je bil še tako počen in razbit, kot da je treščilo vanj, Grogec ga je zvezal. In ko vam ga je vrnil, je bil boljši, kakor da je ravnokar kupljen.

Delal je tudi metle, pa kakšne metle! Vezal jih je v dva stremena in lepo in trdno in gosto, pa kaj bi govoril! Pometali ste s takšno metlo lahko celo leto, pa tudi dve, in še vam je ostal lep konec, da ste si z njim podkurili peč, ali ste jo oblili s smolo, in vam je služila kakega temnega zimskega jutra kot plamenica na poti proti cerkvi.

O da, Grogec je bil zares mojster! V vasi, kjer je preskakal svoja mlada leta, uprav na onih milih krajih je prebival tudi na svoje stare dni, ko so mu siveli lasje in izginjale moči. A kdor bi si mislil, da se ni Grogec nikdar ganil izpod domačih zvonov, ta bi se jako motil. O, bili so časi, ko Grogca po celega pol leta ni bilo domov; hodil je daleč naokrog po svetu in je jedel marsikatero matere kruh. Obrt ga je živila, umetnost njegovih rok ga je hranila, in njegova roba, njegovo delo je bilo povsod hvaljeno.

Imel pa je doma tudi sestro; z njo je živel, kadar ni bil po svetu. Rada sta se imela in lepo sta shajala drug z drugim. Da bi bilo prišlo kdaj do kake žalbesede med njima, o, to se ne da niti misliti! A kadar ga ni bilo pri domu, ji je bilo grozno dolgčas. Kar nehote se je včasih postavila na hišni prag in gledala dol po vasi, kakor bi pričakovala brata. Ob nedeljah popoldne pa je šla celo na hrib nad vasjo in po cele ure strmela na cesto, ki se je vila sredi polja. In takole včasih je začela sanjati o tem, kako bi bilo lepo, da se nenadoma Grogec povrne. Lepo oblečen bi prišel po cesti, v žepu polno denarja, in vse bi gledalo za njim... Kupil bi čedno hišico in ona bi mu gospodinjala...

No, to so bile samo lepe misli, tako praznično-svetle, in vstajale so ji v glavi samo ob nedeljah popoldne. Ko se je mudil zadnjikrat na tujem, ga ni bilo celih šest mesecev domov. To je že skrbelo Nežico, in ponoči kar spati ni mogla. „Jej, jej, kam pa se je izgubil,“ tako je tožila, in pri srcu ji je bilo žalostno in tako prazno se ji je zdelo doma, da nikoli tega. Vsako jutro je stopila na prag, dela roko nad oči, a Grogca ni bilo dolgo, dolgo. Slednjič pa je le prišel. Kar prismejal se je gor po

vasi, videla ga je skozi odprto okno ter mu hitela nasproti. A nikar ne mislite, da sta si pri sestanku padla drug drugemu okoli vratu in se razjokala. Ne, tak ni bil Grogec. Stopil je k sestri in rekel:

„Glej jo, Nežica, ali si še živa!“

„Vidiš ga no, da si le ti živ!“

„No, zdaj sem pa doma!“

„Prav je, da si doma!“

Takole je bilo, in s tem sta si za enkrat vse povedala. Šla sta v hišo, in tam je Grogec pokazal, kar je prinesel. Bilo je nekaj srebrnih grošev, in par poličev suhih hrušk je imel zavezanih v rdeč robec. A bilo je gotovo, da si je več prislužil. No, bil je zlata duša, dobrega srca, in ni mogel videti reveža v potrebi. Sam siromaček, to se je že videlo na njegovi postavitci, ni mogel videti lačnih ubožcev. In poznalo se mu je na obrazu, da ga je samo srce. Zadovoljno je gledal v svet, brade ni nosil; to se mu je zdelo nespodobno, da bi bil kosmat in razmrščen, kakor so bili židje, ki so križali našega Gospoda.

Sedela sta doma v bajtici in se pomenkovala. Sestra je gledala Grogca in kar oči ni mogla odtrgati od njegovega obraza. Pri srcu pa se ji je kar samo smejalo.

„Vendar no, kje pa si hodil tako dolgo? Mislila sem že, da si se izgubil.“

„Glej jo, imel sem dosti dela; povsod, kamor sem prišel, me kar strani niso pustili.“

„Ali še veš, ko si odhajal, so ravno jablane cvetele. Po cesti sva šla, in cvetje je padalo z drevja.“

„Kako pa dobro veš! In znamenje, kjer sva se poslovila, je bilo vse v rožah.“

„Potem pa si šel kar naprej?“

„Kamor so me oči nesle. Bil sem daleč, daleč, za tretjimi gorami, kjer vino raste.“

„O, to je pa res daleč; da si se le vrnil. Kako mi je bilo po tebi hudo!“

„Le potolaži se; zdaj pa ne pojdem nikamor več. Doma bom ostal, pa v vasi bom poiskal dela.“

„Tako, da, kaj bi se potikal po svetu. Kozo bova pasla; o kakšna živalca je to!“

„No, pa jo idiva pogledat!“

In šla sta v stajo, kjer je meketala belka. Svetlih oči je gledala Grogca in nič se ga ni bala. Vzpela se je po njem in z jezičkom ga je pobožala po licu.

„O, ti si pa res pridna,“ je kramljaj Grogec.

„O, jej, tako je pridna,“ je dejala Nežica.

Potem je šel pa Grogec vun pred kočo, kjer je rastla kriva drobnica, in lepo se mu je zdelo, da je doma.

Stopil je v hišo in dejal Nežici:

„Pa stopi k Jamniku, pa kupi kozarček vina in vogel boljšeega kruha, da vidim, kako pečejo domače gospodinje.“

Tako se je vrnil Grogec k sestri in začel z njo skupaj živeti. Bil je vesel in srečen kakor človek, ki je zadovoljen s seboj in z vsem svetom.

Dela je imel dovolj; povsod so ga vabili, da jim je pomagal. Kadar je bilo pa slabo vreme, je krpal lonce in vezal metle. Vaščanke so ga imele rade, in kako tudi ne? Saj je bil mojster, in kakšen!

Ob prostem času pa je gnal kozo na pašo. Rad jo je imel, saj je bila tako prijazna. Dosti mleka je imela, za oba dovolj, in še prodajala bi ga bila, da sta našla kupca. Navadno je Grogec pasel na Jelenovi rebri, na obronku nad vaškim pašnikom, kjer je bil posebno lep kraj in se je videlo na vse strani. Visoko gori nad njim na drugi planini pa je stala cerkvica sv. Mohora in Fortunata, mala podružnica, in vsako leto se je brala v njej po parkrat sveta maša.

In Grogec ni pozabil s sestro nikdar iti tja k opravi; posebno zaupanje sta imela do teh dveh svetnikov.

Leta so bežala, in vaše matere so govorile, da se Grogec stara. Včasih se je pogladil po temenu in se nasmehnil, da je že tako gol.

„E, jesen je, jesen, in listje obletava.“

Vendar pa je še mislil, da preživi par let z Nežico. Počutil se je trdnega, in kadar ga je posebno obšla dobra volja, je kar zaukal. In takrat se je belka pokadila vanj; tudi njo je obhajala zadovoljnost.

„Kaj, ti me boš, parkelj,“ se je zatogotil Grogec, in koza je zameketala.

Grogec ni mislil, da se mu bo treba tako kmalu posloviti od sveta, in nihče ni mislil tega. A poletju sledi jesen in jeseni zima, bela kot smrt . . .

II.

Snežni dnevi so vladali v deželi. Sv. Martin je že odgnal gosi v toplejše kraje, in sneg se je sipal po cele noči; le podnevi so se oblaki včasih malo razvlekli, in zasijalo je solnce sem izzà gora v blede svetlobi. Takrat se je tajal sneg, in kapljalo je od streh v drobnih curkih; po cestah so se nabirale mlake, se počasi precejale in izgubljale v umazane jarke. Zvečer pa je zopet pritisnil mraz, sveče so se obesile ob strehe, se debelile in dolžile, da so skoraj segale do tal. Voda je zmrznila in napravil se je počez fin, prozoren led, da je drčalo. Megla je legala na zemljo, mrzla in vlažna, silila je skozi obleko, da je zeblo človeka do kosti.

Bil je advent, in Grogec je hodil s sestro vsako jutro v pol ure oddaljeno župno cerkev k zornicam. Tudi nekega prav pustega jutra sta vstala že pred petemi, ker sta imela pol ure do cerkve. Oblekla sta vsak gorek zimski kožuh in stopila pod megleno nebo. Bilo je tema in oprezno sta stopala po ledenem potu, kjer so že hiteli ljudje trumoma v cerkev. Velike plamenice so sijale v noč in gorele krvavo.

Cerkev je bila že vsa razsvetljena, ko sta prišla noter. Pred oltarjem so bile prižgane sveče in sredi božjega hrama se je lesketal lestenec. Pobožno sta molila, in kar naenkrat, se jima je zdelo, je maša minula. Saj sta imela toliko povedati ljubemu Bogu, da jima je pretekel čas prehitro, ne da bi vedela, kdaj. Ostala sta še nekaj časa v cerkvi in potem počasi odšla proti domu. Zunaj je pihala ledena burja, in izpreletel ju je mraz. V cerkvi je bilo vroče, in zato sta še bolj čutila osorno sapo, ki je brila in žvižgala iznad hriba.

Dospela sta domov, in Nežica se je potožila, da ji ni prav.

„Vidiš no, saj sem rekel! Bolezen je koj v hiši. Da bi ti le odleglo! Pa lezi malo na peč!“

„Tako hudo mi pa ni. Bosta že dala sv. Mohor in Fortunat, da bo dobro.“

„Varovati se je pa le treba. Ali si že pozabila, kako hitro je vzelo ono zimo Jernača. Vstal je ponoči in šel na praž zvezde gledat. Pa je videl zajca, da mu objeda mlado drevje. Stopil je po puško in ga ustrelil. Čez tri dni je pa umrl. Bog ve, zakaj je šel zvezde gledat; gotovo ga je smrt klicala. Ustrelil je zajca, pojesti ga že ni več mogel.“

„To si pa pozabil, da je šel vun, in oprezoval za zajcem po snegu.“

Popoldne pa je Nežica vseeno legla. Kar mrzilo jo je, in tresla se je po vsem životu. Ob strani jo je začelo bosti, in vse veselje do dela ji je prešlo. Obraz ji je upadel, in kar geniti se ni smela; bolečine so jo napadale vedno pogosteje, oko se ji je zmračilo. Noč je bila še hujša, Grogec je bedel ob njenem vzglavju.

Drugi dan so prihitele žene iz vasi, dajale dobre svete in pomagale.

„Pljučnico ima; prehladila se je, no, saj ni čuda,“ je dejala Jerinka.

„Laneno seme bi ji zgreli; morda bi ji pomagalo. Ali bi jo pa pokadili s pelinom.“

Zdravila so bila kmalu pri rokah, ali pomagala niso. Pretekel je teden, a zdravje se ji ni povrnilo. Grogec je obupaval, in sama je vedela, da bo treba umreti. Poslali so po duhovnika, ki jo je potolažil in pripravil za daljno pot. Nekega jutra se je pritihotapila smrt v sobo in ustavila bolnici srce. Njene ure so se iztekle. Zadnja solza ji je porosila lice, oko se ji je vprlo v brata in osteklenelo.

V sobi je bilo tiho; Grogec si je tiščal obraz v dlani in ječal.

Drugi dan je bil Božič; to so bili zanj žalostni prazniki. Hodil je po sobi kakor brez uma, stopal k pokojnici in jo prekrižaval po obrazu. Na večer, ko ji je zazvonilo v cerkvi, je bil sam v hiši; omahnil je poleg odra in samo to je želel, da bi umrl. A zvonovi so zvonili žalostno, kakor bi jokali.

Na sv. Štefana dan so jo pokopali. Grogec je klečal poleg izkopa-nega groba in izkušal moliti. A bil je kot brez življenja, kakor bi ne vedel, kaj se godi okrog njega. Pogreznili so kosti, gruda je zabobnela nanjo, jama se je polnila in napolnila. V zvoniku so se oglasili poslednjič zvonovi in zamrli.

III.

Prazno in mrtvo je bilo odzdaj Grogcu življenje. Dolgčas ga je moril, a vsaka stvar v bajti ga je spominjala rajne sestre. Delal je neutrudno, da bi se z delom zamotil in pozabil nesrečo. Včasih se je popolnoma zatopil v vsakdanje skrbi, ušlo mu je iz spomina, da je izgubil sestro, in pričakoval jo je, kakor bi se imela zdajzdaj vrniti. A potem se je vzbudil iz zamišljenosti, in še bolj ga je bolela resnica, da nje ne bo od nikoder več.

Vaške gospodinje so dobro poznale njegovo stanje. Rade so ga hodile tolažit in mu prinašale kaj za prigrizek. In ko je Grogec izvedel, da pride Mihčev Vrban k njemu gostovat, je bil vesel; saj prostora je bilo dosti. Predpustom je dobil gostača in dobro se je razumel z njim. Tudi z njegovo ženo se je Grogec hitro sprijaznil. Ime ji je bilo Neža kot pokojni sestri, in zlasti to mu je bilo prav posebno povšeči. Prijetna mu je bila njena družčina, kuhala je tudi zanj, lepo pospravljala, da je bilo vse v redu po hiši, a Grogec je sedel na stolcu. Delal je; ali so mu švigale brezove vejice med prsti, ali pa je vrtil kuhinjsko robo v rokah in jo vezal. Le kadar se je zunaj v hlevcu začulo glasno meketanje, je skočil pokoncu in k belki, da jo nakrmi.

*
*
*

Spomladi je pasel Grogec svojo kozo gori v Jelenovi rebri; ležal je na zelenem mahu in se oziral proti cerkvi sv. Mohora in Fortunata, ki se je tako lepo videla. Majniško solnce je sijalo goriko, in vse okoli njega je bilo v bujnem zelenju. Cvetlični vonj je plaval po zraku, in gori po solnčnato zelenih bukvah je šumljal prijeten pomladni veter. Tik poleg njega je rastla divja črešnja, vsa posuta z belordečim cvetjem; pri nogah so mu rastle cvetlice, in čebele so poletavale po njih. Gori v bukovju je žgolel ščinkovec, v daljavi se je oglašala kukavica, in sem od potoka se je čulo petje kosovo. Prav dobro se je Grogec počutil, a pogled mu je vzplaval k cerkvi na hribu in zamislil se je.

Ljuba svetnika, Mohor in Fortunat, drugo nedeljo bo opravilo v vajini cerkvi, a jaz bom moral sam romati na hribček. Bog mi je vzela Nežico, in sam sem, tako sam. Da, hudo mi je, in na goro pojdem brez sestre. Kako je bilo lepo druga leta! Oba sva lezla po strmih stezah in govorila sva to in ono, da je bila krajša pot...

Še dolgo je ležal zamišljen na zelenem mahu, a koza se je pasla po bližnjem obronku in mulila mehko brstje. Solnce se je skrilo za drevjem, zrak se je ohladil in zapihala je mrzla sapa. A Grogec je ostal še vedno zamišljen, in že je vstajal mrak iz gozdnih kotlov, ko je skočil pokonci. Šele zdaj je začutil, da mu je hladno. Tresel se je od mraza in zaklical kozo. Tako dolga se mu je zdela pot domov kakor še nikoli; tema je že bila in tavati je moral oprezno, da ni zagazil v robidovje ali se izpodtaknil ob korenino. A belka je bila objestna kakor

ne ponavadi. Ves čas se je zadevala obenj in se mu zaletavala v hrbet. Utrudil se je, moči so ga ostavile, in onemogel je sedel na skalo.

Bila je že popolna noč, ko je prišel domov. Zaprl je kozo v stajo in stopil v hišo.

„Nič kaj prav mi ni, Vrban,“ je dejal in sedel k peči. „Po večerji pa grem kar v posteljo.“

„Res, precej si se zamudil, večeri so zdaj še hladni, in staremu človeku mraz rad škoduje.“

„Ne vem, kaj bo; še vedno me trese, in peč je vroča.“

Tudi večerja mu ni dišala. Odložil je žlico in po molitvi je šel pod streho, kjer je imel posteljo. Legel je, a zaspati ni mogel. Premetaval se je z ene strani na drugo in šele proti polnoči je usnul ves utrujen. Napadle so ga težke sanje. Zdelo se mu je, da pase ob potoku svojo kozo. A belka zdívja, zaleti se vanj in ga sune v mrzel, leden potok. Grabil je za jelševje, ki je rastle ob strani, a boljimbolj se je potapljal. Hotel je kričati na pomoč, a glas mu ni šel iz grla. V daljavi je zapazil motno sestrin obraz; vsa žalostna je bila videti in objokana. Vabila ga je k sebi in mu nudila roke v pomoč, toda ni si mogel pomagati iz vode. Razprostiral je roke, dvigal glavo — in v hipu je sestra izginila. Prebudil se je. Okoli njega črna tema, ležal je v postelji ves razgaljen, in mraz mu je bilo, kakor bi ležal na ledu. Zavil se je v odeje, a zastonj se je trudil, da bi zaspal. Trepetal je kot mrzliččen in prebedel vso noč do jutra.

Ko se je zaznaval dan, je odšel izpod strehe po vegastih stopnicah v hišo. Komaj se je držal pokonci, težko se prestopal in v izbi omahnil na klop. Vrban je vedel, pri čem da je. Postljali so mu, in Grogec je legel.

„Vidiš, zdaj je pa na meni vrsta. Dolgo sem se ustavljal, zdaj se me je pa smrt spomnila.“

„Ne govori tako! Malo prehladil si se; ej, Grogec, še bova preživela nekaj dni, še,“ ga je tolažil Vrban.

„Meni verjemi, da ne. Sestra se mi je ponoči prikazala in vabila me je za seboj.“

„Saj nisi otrok! Kaj bi se plašil! Sanje, sanje, kdo kaj da nanje?“

Tudi Grogec je upal, da bo čez par dni že dober. A tretji dan niti več iz postelje ni mogel. Mraz ga je pretresal, da je kar drgetal in spomin mu je pešal. Prišli so ga obiskat znanci, a ni jih več ločil. Govoril je nekaj časa pametno, a naenkrat so se mu zmešali pojmi. Vsi so vedeli, da gre z njim h kraju. Sam ni več poznal svojega stanja, vpletal je v govorico čudne stvari, a dobro se je še spominjal na gori cerkve sv. Mohora in Fortunata. To je bila njegova želja, da bi ju šel čimprej obiskat. Sanjal je o cerkvici, vedno mu je bila v mislih in končno o drugem sploh ni več govoril.

Drugo noč je slišal Vrban, da je Grogec vstal in taval proti vratom. Kot iz navade, ga vpraša, kam je namenjen. In Grogec odgovori:

„Na goro grem, k Sv. Mohoru in Fortunatu. Nežica me tam čaka, zato se mi mudi. Včeraj sem jo videl z zlato pečo na glavi, in meni bo kupila zlat klobuk.“

„Pa mene počakaj, pojdeva skupaj; jaz grem tudi na goro, bo vsaj družčina.“

Vrban je skočil iz postelje, da gre pogledat za Grogcem. A ta je bil že v veži in je stopal po nerodnih stopnicah pod streho. Nenadoma zasliši Vrban silen ropot. Prižge luč in gre v vežo.

Pod stopnicami je ležal Grogec in se ni zavedel. Iz senc mu je rosila kri; ustnice so se mu pregibale in šepetal je nekaj nerazumljivega.

Drugi dan je odšel za sestro. V večnosti sta se snidla.

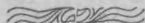
IV.

Krasen dan je bil. Gori v Jelenjem rebru je vse dehtelo in cvetelo. Na tisoče cvetic se je tu šopirilo v bujni krasoti, in pisani metulji so poletavali po svežem zraku. Čebele so šumele, čmrlji so brenčali, po zelenem drevju so se preletavale ptice, a nad mlado zemljo se je razpenjalo sinje nebo brez oblaka.

A danes ni bilo Grogca sem gor, belka ni skakala po strmih robah, in kukavica je pogledavala zastonj izza košatega javorja, kje bi ju zagledala.

Belka je lačna meketala doma v hlevu, a Grogca so polagali v krsto.

Nekaj dni potem je Vrban prodal vso rajnikovo lastnino za dvajset goldinarjev. Te je potem dal za svete maše, da bi se brale za Grogca v cerkvi sv. Andreja.

Deklamovanke.

8. Dar sv. Nikolaja.

Na griču zapuščenem,
prav daleč iz vasi,
med osamelim drevjem,
tam hišica stoji.

Bolan v nji biva oče
in mlada njega hči;
bolniku skrbno streže
premnogo že noči.

Že dolgo mala Anka
prosila je Boga,
odvrne naj nesrečo,
bolniku zdravje dá.

Nocoj posebno vneto
molitev se glasi . . .
a spanec jo premaša,
zadremlje in zaspi.

In sanja ljubke sanje . . .
cel vidi zbor krasan,
svet Nikolaj je v sredi,
od angelov obdan.

Ves zbor se bliža zemlji
in v izbo stopi k njej,
očetu se približa,
ki zdrav je kot poprej.

Svetnik odpre darila,
na mizo jih zvrsti;
in rajski zbor se vrne,
v nebo spet odhiti.

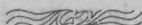
Zdrav zjutraj oče vstane,
začuden ostrmi,
ker miza prečarobno
z darovi se blesti.

Vesel pokliče hčerko,
ki v sanjah se smehljala:
„Le vstani in pogledi
darove iz neba!“

Se vzdrami Anka, gleda
očeta zdaj, zdaj dar.
Očem še ne vrjame:
„So to še sanje már?“

Veliko razveselil
nocoj svetnik ljudi:
najsrečnejša med vsemi
sta oče in pa hči.

Sojeniški.

Fr. Škof. 05.

Sneg orjejo.

Tepežni dan.

Črtica. — Cvetinomirski.

Sneg mu je škripal pod nogami; hodil je težko in se je oziral na vse strani. Majhen in bolan je bil, z luknjasto čepico na kuštravi glavici. Pod pazduho je tiščal bekovo šibico, tenko, gibko — šel je namreč tepežkat, da bi si pridobil kaj kruha, zakaj bil je tepežni dan.

Ko je stopil v vas, je potrkal na duri Cundrove hiše in je plaho vstopil. Za mizo je sedel gospod Cunder sam, velik, lepo rejen, okrogel človek in je pušil iz velike pipe. Kraj peči, na klopi, pa so čepeli otroci, rdečelični, radostni, smeh in veselje na licih in v očeh. Vsa izba je bila polna mladostnega veselja; lična in prijazna je bila, topel vzduh je ležal v njej kakor oblak dišečega kadila . . .

„Gelče! Gelče!“

Komaj, da je slišal revček te besede smehljajočih otrok: iztegnil je lahno desnico s šibico in se je približal mizi. Cunder je puhnil dim visoko v zrak in je vzel pipo iz ust.

„Rešite se! Rešite se! — Danes je tepežni dan, gospod Cunder!“

Dvignil je šibico in je pogledal bogatemu posestniku naravnost v oči.

„Rešite se!“ Smešnoneroden je stal pred njim in je trepetal, razcapan z luknjasto čepico na glavi, nerodne, tudi luknjaste, stare materine škornje na nogah; njegov beli, bolni obraz je postajal še bledejši; oči so švigale nemirno sem in tja, in ustnice so drhtele kakor v joku.

„Prosim . . . če bi dali . . . no, mama so tako rekli — če bi dali kruha. — Danes je tepežni dan — rešite se, gospod Cunder.“

Še više je dvignil šibico in je udaril narahlo po krivem, grbastem hrbtu bogatina Cundra.

Tedaj se je dvignil gospod Cunder s klopi in nenadoma je bil njegov obraz ves teman in osoren. Stisnil je jezno pesti in je zažugal.

„Čakaj me no, paglavec, ti lenoba, ti nebodigatreba! Beračil bi rad okoli . . . tak si kakor tvoja mati . . . veš, prav nič boljši ne boš . . . Le povej ji, naj mi že enkrat vrne tistih sto kron. Jaz ne bom čakal celo večnost za tako vsoto . . . Delala bi rajši, delala, ne pa pošiljala svojih otrok tepežkat . . . To povej rajši materi doma! Razumel, kaj?“

Gelče je sklonil glavo globoko na prsi in se ni več ozrl v posestnika; tudi ni razumel njegovih besed, osornih, mrkih; le peklo ga je globoko v srcu to očitanje, grizlo in glodalo ga je kakor strupene pšice.

„Prosim . . . lačen sem . . . Samo malo . . . grizljaj kruha . . .“

Jecljal je in ni razumel svojih lastnih besed; zrl je v tla, stisnil je bil šibico pod pazduho, upognjen kakor majhen starček, in je drgetal po vsem telesu.

„Ni treba beračiti . . . čemu?“ je govoril osorno Cunder. „Pojdi domov in povej materi, naj mi že enkrat vrne tisti denar . . . Potem pridi pa tepežkat . . . Zbogom, otroče!“

Gelče je vztrepetal kakor v mrazu.

„Glejte ... lačen sem. Še ničesar nisem jedel danes — in mama tudi še ne ...“

Bogatin je molčal; teman je bil njegov pogled, teman njegov okrogli obraz.

„Samo grižljaj, prosim ... O, da bi vedeli, kako revni smo ... Drobtino kruha ...“

Še tišji je bil Gelčetov glas, kakor glas iz groba; prihajal je iz groba in je umolknil ...

... „Gelče! Gelče!“ ...

Tih in nem je hitel Gelče skozi duri na cesto in ni slišal otrok, ki so vpili za njim. Pred očmi mu je ležala megla, huda, temna slutnja je objela njegovo mlado srce.

Ni šel v vas; vrgel je šibico od sebe in se je okrenil. Pot, ki je vodila iz vasi domov, je bila dolga, dolga ... Gelče se je napotil po tej poti in je jokal ...

Pričelo je snežiti. Težki kosmiči so padali na zemljo, sneg pod nogami je škripal še bolj kakor prej. Od severa sem je brila mrzla burja in je dihala Gelčetu v lica ...

Izprva je hodil Gelče še dosti lahko. Nato pa se je utrudil; migljajoče morje ga je zavilo vsega v sneženo odejo.

Rad bi se bil odpočil. Sedel je kraj pota in je zajokal še huje. Sčasoma je ponehal jok, in zaspana utrujenost je legla na mlada lica; Gelče je zadremal in je zaspal.

Sanjalo se mu je, kako da tepežka bogatina Cundra, vesel, živahnih oči in zardelih lic. Lahno in gibko drči bekova šibica po bogatinovem hrbtu, upogiba se in se krivi, slednjič udari malo jezno po zaokroženi grbi in Gelče se mora pri tem prizoru glasno nasmejati ... — „Rešite se, rešite! ‘Gospod Cunder, danes je tepežni dan ...’“ nagovarja Gelče debelušnega bogatina, ki teka za mizo, grbast in smešen, ogiba se udarcev in beži pred njim. Gelče pa za njim: tupatam švrkne še šibica po bogatinovi visoki grbi, da zaječi in zbeži pod klop in še naprej pod omaro ... Končno se prikaže vunkaj in da Gelčetu za tepežkanje svetel cekin ...

Snežilo je naprej; še gostejše so bile snežinke in še mrzlejša burja, ki je brila preko polja in lazov na polju. Gelče ni več sanjal; ležal je mirno in tiho na snegu in njegov obraz je bil ves bel od snežink. Mrzla skorja se je strjevala na velih, bolnih licih; vodene, prazne, so zrle oči v meglo — bile so kakor mrtve.

Hipoma se je zgani in je planil pokoncu; nič ni vedel, kje je — bilo mu je, kakor da je vstal iz groba ...

„Mama! Mama!“

Tih glas je zaklical sredi polja, a veter ga je odnesel s sabo v gozd za holmom; nato je bilo vse tiho ...

Gelče je zajokal in se je napotil dalje; ihtel je vso pot, vso dolgo pot. „Ah, mamica, mamica ...“

Snežinke so rajale nad njim svoj divji ples. Silneje je zatulil sever, zacvilila je burja in je zbežala preko poljane. Mrzlična pokrajina vse-naokoli — in na tej mrliški pokrajini plah, zavetja potreben otrok . . .

Kolikor dalje je hodil Gelče, toliko trudnejše so postajale njegove noge in toliko bolj mrzle njegove roke. Kakor v smrtnem boju je drgetal in je šklepetal od mraza. Globoko upognjen je hodil, roke ob životu, klavern in vendar upajoč . . .

Tako je prišel domov. V izbi je sedela za pečjo mati in je bila takoj pri njem.

„No, Gelče, kaj si dobil?“

Ni je slišal. Legel je na klop za pečjo in je še vedno trepetal.

Mati se je prestrašila.

„Gelče! Gelče! . . . Povej! . . . Kdo ti je storil kaj žalega?“

Gelče se je zganil.

„Gospod Cunder . . . ah . . ., mama . . . ni mi dal nič; rekel je, naj grem povedat . . .“

Ta glas je bil kakor glas iz daljave; mati se je sklonila globoko in je poljubila svojega malčka, bil je kakor mrtev, ni se ganil.

Vsa prestrašena je bila mati; solze so se ji udrle po razoranih licih. Sklonjena nad Gelčetom je govorila s tihim, plahim glasom:

„Gelče! . . . Daj, povej, kaj je bilo? . . . Če nisi dobil ničesar za tepežkanje — kaj tisto! . . . Bo že Bog tako naredil, da bo vse prav . . .“

Ni se vzdramil Gelče, ni slišal ne materinih besedi, ne njenega ihtenja. Samo rahlo je dihal, oči zaprte, roke so visele s klopi navzdol, kakor da bi bile lesene.

Tedaj je izpreletelo mater do mozga, in kriknila je, kakor da ji para kdo z brušenim nožem srce:

„Samo besedo izpregovori, Gelče, nikar še ne umri!“

Glasneje je zaihtela, roke je imela sklenjene na prsih.

A Gelče se še vedno ni vzdramil; obrazek, bel in mil, je bil podoban obrazku spečega angelčka.

Nekoliko trenutkov je bila smrtna tišina v mrzli, nezakurjeni izbi. Mati je prenehala jokati in je pokleknila na pručko pred Gelčeta in poslušala, če mu še utriplje srce. Dolgo je poslušala. Vsenaokrog pa je bilo tako tiho, tako tiho . . .

„Samo besedo izpregovori!“ je prosila mati.

Šele čez dolgo časa se je Gelče vzdramil iz omotice; počasi in trudno je odprl trepalnice in je pogledal mater.

„Lačen!“ je rekel s prosečim, jokavim glasom.

Mati je zavzdihnila.

„Vse boš dobil, čisto vse, malček . . . samo malo potrpi . . . Tudi jaz sem lačna . . .“

Tedaj je povedal Gelče čisto vse, od začetka do konca, kaj da je rekel bogati Cunder; in povedal je tudi, kako hudo da se mu je go-dilo na poti.

„Bog se nas usmili!“ je rekla nato mati proseče, kakor v molitvi. „Nikar nas ne zapusti v tej bedi in revščini, ozri se milostno na revčke!“

In res se je Bog usmilil. Kako, za to bodo vedeli gospod župnik in še nekateri drugi usmiljeni ljudje. Za tužnim tepežnim dnevom so prišli lepši dnevi.

Njena sreča . . .

Zatulila je burja okrog oglov, in iz stare železne peči se je pokadilo. Vsa soba je bila že v dimu, da se je komaj videlo od peči do okna. Zunaj je snežilo kot za stavo. Starka, ki je sedela pri železni peči in si grela premrle ude, ni še pomnila kaj takega, odkar je ugasnila njena sreča . . . In tega je bilo že dolgo.

Imela je stara Maruša v svoji mladosti moža, skrbnega in delavnega, da je bilo malo takih. Hodil je v tovarno, kjer so lili steklo. Težko delo je bilo to; neznosna vročina poleti in pozimi. Sredi velike dvorane so stale v dolgi vrsti zidane peči in v njih je gorelo dannadan. Pri eni teh peči je preživel Jakob polovico svoje mladosti. Enakomerno je vtikal železno, po dolgosti preluknjano palico v raztopljeni snov, da se je nabrala na koncu palice kepa raztopnine. Potem je pihal skozi palico, in mehka, žareča snov je dobila obliko mehurja, ker jo je vpihani zrak raztegnil, kakor raztegne sapa mehur, če jo pihamo vanj. Zraven peči so bili modeli, ki so dali žareči, znotraj otlji kepi obliko, bodisi steklenice ali cevi . . .

Žalostno je bilo gledati te obraze pri delu. Nekateri starčki, ki so pustili svoje življenje in zdravje v tovarni, so imeli strašna lica. Od vednega napihavanja se jim je lice raztegnilo, in oči so bile globoke, velike in žareče, podobne gorečemu oglju, ki se je zajedlo v mehko zemljo.

A dasiravno je bilo delo v tej tovarni skoro nečloveško, je bil Jakob vendarle vedno vesel. »I v bedi klije sreča poštenjaku,« je rekel slaven mož. In poštenjak je bil Jakob od nog do glave.

Priča temu samo en dogodek. Delavci v tovarni so imeli sicer stroge nadzornike, a delali so včasih lahko, kar so hoteli. Nadzorniki so bili brezvestni ljudje. Največkrat so se zbrali v kakem kotičku, da jih delavci niso videli in oni ne njih. Pravili so, kako so igrali in se kratkočasili. V tem so bili delavci brez nadzorstva, in nekateri so kar popuščali delo. A ti še niso bili najhujši. Kdo bi jim tudi zameril, če so se malo oddehnili, saj so potem morali zopet hiteti, ko so prišli nadzorniki! — Hujši so bili oni, ki so hoteli ta čas porabiti v nepošteno namene. Nekateri so skrivaj vtaknili par steklenic v žep in jih zvečer nesli domov. Bilo jih je nekaj, ki so jih potem prodajali tuintam.

Jakob je to opazil, a v začetku ni hotel nič reči. To se je pa ponavljalo, in postalo mu je hudo. Sicer malenkostna stvar — a Jakoba je silno pekla. Zato je povedal nekoč zbranim delavcem odkrito svoje mnenje. Rekel je: »Ker že ravno govorimo o svojem težavnem delu

naj omenim še nekaj. Ni težjega dela kot je tatvina, kajti ona oteži poštenemu človeku dušo, ki je vendar več vredna kot telo, ki je morda samo še danes pri svojem opraviilu, a jutri že zamre na veke. Zaradi tega ni lepo in pošteno, da si hočejo nekateri z malimi tatvinami olajšati bedo. S tem, s tatvino namreč, postane beda lahko še večja, že tukaj na zemlji. Kdor se čuti kaj prizadetega, naj si vzame to k srcu, da ne bo hujšega. Boljši pošten berač kot nepošten bogatin. Ne maram vam pridišovati, kar sem pa povedal, mi je narekovala vest.«

Delavci so bili osupli. Večina je pritrdila Jakobu; nekateri so pa molčali in se skrivaj posmehovali.

Od tedaj je bilo malo bolje. Vendar so nekateri še ostali pri svojem nepoštenem delu. A kmalu jih je zasačila roka pravice. Delali so sicer še bolj skrivno kot prej, kajti bali so se tudi svojih poštenih sodelavcev, tovarišev trpljenja in bede . . .

Nekoč pa je bilo po delu ukazano vsem, naj gredo k ravnatelju. Na hodniku njegovih sob je bila preiskava, in takrat so dobili nekaj tatičev s steklenicami v žepih. Odpuščeni so bili vsi, ki so se izkazali, da jim je poštenje postranska zadeva. — Jakoba pa so od tedaj še bolj spoštovali ostali delavci.

Največje veselje Jakobovo je bilo doma pri svoji ne ravno obilni družini. Z Marušo sta imela edinega sinčka Andrejčka. Bil je razumen deček, in oče je imel skrivne želje, ki si jih skoro ni upal razodeti celo svoji ženi. Zdele so se mu previsoke. Mislil ga je izštudirati, da bi se sinu kdaj bolje godilo kot očetu. Nekoč je razodel to tudi Maruši. Kako sta bila oba vesela, ko so se srečale njune želje. Tudi ona je vedno na to mislila.

Deček je šel v šolo in se je prav pridno učil. Jakob je bil ponosen nanj kot na svojo čast. Dovršil je deček ljudsko šolo in je vstopil v gimnazijo. Takoj prvo leto je Andrejček tako napredoval, da je lahko pomagal očetu. Bil je najboljši učenec in je dobil pri bogatem meščanu službo domačega učitelja. Učil je njegovega sina, svojega sošolca. Kako je bil deček vesel, ko je sedel z bogatim sošolcem za isto mizo! Nekako ponosen je bil, ker mu je Bog dal toliko razuma. To je opazil tudi Andrejčkov oče, ki mu je o priliki pojasnil, da to ni pravi ponos, ker si razuma ni človek pridobil sam. Le na to je lahko človek ponosen, kar si sam pridobi . . .

Andrejček se je skoro preveč trudil s svojim »učencem«. Bil je uro za uro pri njem, da je znal za drugi dan, če ju je tudi prehitela trda noč. Bogati meščan je pa tudi poplačal dečkov trud, videč svojega sina, kako je napredoval od dne do dne.

Tako je minilo eno leto na vse strani najbolje. Prišlo je drugo, in ponavljalo se isto. Jakobov sin je učil naprej, prinašal skrbno vsak mesec očetu prisluženi denar, in sreča je vladala tu in tam . . .

Prišla pa je zima. Nekega dne se je Andrejček prehladil in je legel v posteljo. Zgrabila ga je pljučnica. Oče in mati sta skrbela zanj bolj

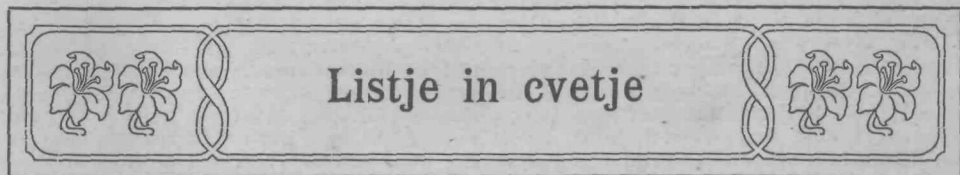
kot zase, a bilo je vse zastoj. Prišlo je kot iznenada: Andrejček je umrl... Z njim pa je dogorela tudi sveča sreče dobrih roditeljev. Ostala jima je tolažba, da ga najdeta in vidita, kjer cvete večna sreča.

Jakob je hodil še dalje v tovarno in je voljno prenašal bridkosti svojega stanu. Saj je videl blizu svoje odrešenje. Živel je še dolgo in postal na starost vesel in zadovoljen. Umirajoč je še hvalil Boga za bridkosti, ki mu jih je pošiljal — njemu samemu v korist...

Maruša je ostala z leti sama. Dočakala je nenavadno starost in še sedaj ne misli umreti. Včasih pravi, da je smrt najbrž pozabila nanjo, ker ima drugje dosti žetev in ima skoro rajša mlade kosti kot stare...

A tudi njej se steče ura — morda kmalu. Včasih mi toži, da jo še pri ognju zebe. »Saj je že vse slabejše na svetu«, pravi, »še ogenj ne greje več tako kot je včasih.« A to govori le bolj v šali, ne da bi tožila. Vesela je še vedno, saj ima za seboj gladko in lepo pot življenja, ki jo gotovo dovede do njene sreče...

Slavko Slavič.

Nove knjige in listi.

Petra Bohinjca izbrani spisi. I. zvezek: Drobnice. Kranj 1913. — Cena broš. 1 K. — Knjižica je priporočila vredna. Podaje nam na 98 straneh šest povesti. Štiri, posebno prikupne, so ponatisnjene iz „Vrtca“. Na novo priobčena, najdaljša, „Češka knežna“, je nekoliko bolj zapletena in ne dovolj lahkotna za nežno deco; a je skrbno izdelana za bolj odraslo mladino. (Večkrat ponavljani nenavadni izrek „Nezdravja mi“ bi moral imeti kako pojasnilo v opombici.)

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Dan.

Reki: Pri belem dnevu nič videti. — Po dnevi iskati meseca in ponoči solнца. — Po dnevi gledati na zvezde.

Pa vsak dan jerebice! (*Tako se čudi, kdor je naveličan vsega dobrega.*) — Praznuje vsak dan svoj rojstni dan (god). — Pri njem je vsak dan semenj. — Rad bi imel samo rdeče dneve v pratiki. — Rad bi imel, da bi bila vsak dan nedelja in bi bilo pijančevanje — rokodelstvo.

Dober dan, kje je moja žlica? (*Človeku, kateremu je jesti in piti prva in zadnja reč.*)

Tak dan bi moral biti rdeče naslikan v pratiki. (*Prijetno in imenitno!*)

Za tako reč je najkrajši dan zadosti dolg. (*Neprijetno, malo vredno.*)

Dan mu je prej v hiši nego kruh. — Šest dni stradati, sedmi dan se postiti.

Včerajsnji dan iskati.

Dan iskati s svetilko.

V plaščku nosi dan okrog. (*Od dolgega časa ne vé, kaj bi počel.*)

Dnevu bi rad oko izžgal. (*Če zjutraj predolgo luč gori.*) — Dan prižiga.

Dan je treba prijeti pri korenini. (*Dobro začeti, pa vrlo izkoristiti.*)

Dan in noč nima miru. — Delati (ukvarjati se s čim) podnevi in ponoči.

Ves dan je na nogah kot medved-plesalec.

Saj je več dni! (*Nikar ne hiti tako.*)

Dela iz dneva noč in iz noči dan. (*Ni-ma reda.*)

Ni bil rojen srečnega dne.

Samo sedem dni v tednu nori.

Dan je kratek, govori hitro! — Tri dni bi govoril o držaju žlice. (*Če kdo vse predolgo govori.*)

Dober dan pa srečno pot voščiti komu. (*Na kratko in mrzlo ga odpraviti.*)

In če bi moral osem dni z mačko skupaj jesti. (*Če kdo hoče na vsak način doseči, kar si je v glavo vtepel.*)

No, zdaj se dani! (*Če kdo slednjič razume težko razlago.*)

Na dan kaj spraviti.

Obetati si zlate dni.

Kot noč in dan! (*Razloček.*)

Rešitev rebusa št. 11.

**Visoko nosi glavo prazen klas,
prazen sod ima močan glas.**

Prav so odgovorili: Budna Ferica, Kiepac Klodi, Perko Minka, Plapper Antonija, Küssel Rezi, Picelj Marica, Vogrinc Mici, učenke VIII. razreda nadaljevalne šole v Novem mestu; Klovar Zofija, učenka na c. kr. vадnici v Ljubljani; Kramar Anton, mizar v Mateni pri Igu; Mihelič Frančiška, Pavlina in Rezika, Kovačič Frančiška, Skulj Ivanka, Oražem Francka, Pirc Mar., Mohar Frančiška, Vesel Marija in Neža, Cvar Minka, Pakiž Frančiška, Arko Mar, Oblak Mar., Marsič Angela, učenke v Sodražici; Hrašovec Marija Pija, učenka III. razreda pri čest. šolskih sestrah v Celju; Kristl Angela, učenka IV. razreda pri Sv. Barbari niže Maribora; Arh Gabrijel, učenec v Mošnjah; Ferjan Ljudmila, Pollanz Meri, Vuga Vida, Širca Marija, Wilfer Mici in Siskovič Milena, gojenke meščanske šole uršulinkega zavoda v Gorici; Švigelj Stana, Jakše Ela, Škrjanec Minka, Nagu Dora in Dana, Sušanj Irena, Švigelj Francka, Albert Hedviga in Zlatka, učenke v Ljubljani; Kveder Mira, gojenka V. razreda v zavodu De Notre Dame v Šmihelu; Springer Apa, Bahor Dragotin, Butala Ivan, Štukelj Josip, Jakša Ivan, Brunscole Rudolf, Lozar Josip, Judnič Vekoslav, Kukman Josip, Škrinjar Josip, Grzin Kata, Zupancič Marija, Skube Ivana, Plut Nežica, Grahek Kata, Butala Fana, Rom Francka, Kočevar Marija, učenci in učenke ponavljalne šole v Petrovi vasi pri Črnomlju;

Luševič Mar., Golavšek Mar., Koser Marijana, Hrovat Mehtilda, Svetel Minka, Slana Alojzija, Kosi Ana, Kotnik Mar., Rudela Stefica, Brukner Frančiška, Sinkovič Pavla, Orosel Pavla, Mutec Amal., Vrečko Matilda, Omladič Justina, Dršek Ana, Kolar Mar., Podgoršek Angela, Žgank Mar., Zupanc Amalija, Jošt Marija, učenke VII. razreda pri čest. šolskih sestrah v Celju; Pustišek Mihael, davkarski sluga v Kozjem; Porekar Vladko, učenec III. razreda meščanske šole; Porekar Angelica, gojenka pripravnice pri čest. šolskih sestrah, Krulej Ema, učenka gospodinske šole, Gomzi Marta, učenka II. razreda meščanske šole, Porekar Ciril, prvošolec, in Porekar Viktor, učenec III. razreda c. kr. vадnice, v Mariboru.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 11.

Tam se bolje živi, kjer je voda dobra. (Če je komu kruh dober, je znamenje, da je lačen.)

Prav so odgovorili: Kramar Anton, mizar v Mateni pri Igu; Brumec Nežika, učenka III. razreda; Wretzl Kristina, hčerka gostilničarjeva v Studencih pri Poljčanah; Pustišek Mihael, davkarski sluga v Kozjem; Porekar Vladko, učenec III. razreda meščanske šole, Porekar Angelica, gojenka pripravnice pri čest. šolskih sestrah, Krulej Ema, učenka gospodinske šole, Gomzi Marta, učenka II. razreda meščanske šole, Porekar Ciril, prvošolec, in Porekar Viktor, učenec III. razreda c. kr. vадnice, v Mariboru.

Vabilo na naročbo.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h; „Angelček“ posebej stane na leto 1 K 20 h. (Na 10 izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angelčku“, naj se pošiljajo z naslovom: Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani ali Uredništvo „Vrtčevo“ (Sv. Petra cesta št. 78.)

V Katoliški Bukvarni se dobivajo tudi še poprejšnji letniki, in sicer: 1. „Vrtec“, 1906—1912, vezan po 4 K. — 2. „Angelček“ (razen I. II., IV., VIII. in IX.) vsi tečaji po 1 K vezani. — 3. P. Angelik Hribar. „Mladinski glasi“ I. zvezek po 26 h, II. in III. zvezek po 40 h. — 4. „Nedolžnim srcem“ po 1 K 20 h kart. in 1 K 35 h lično v platnu. — 5. „Iz raznih stanov“, po 25 h. — 6. „Obnovljeni vrtec“ I. zvezek vezan 3 K. — 7. „Osmero blagrov“ ali nauk o srečnem življenju broš. 1 K 60 h, vez. 2 K.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5:20 K, za pol leta 2:60 K. — Uredništvo in upravništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.